

P r i n o s i

PRAVO PACIJENATA NA PRIVATNOST U MEDIJSKOM PROSTORU U SVJETLU CRKVENOG NAUKA I POZITIVNIH ZAKONA REPUBLIKE HRVATSKE

Dijana Mihalj – Silvana Burilović Crnov

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Splitu
smdmihalj@gmail.com
Tiskovni ured
Splitsko-makarske nadbiskupije
silvana.burilovic@gmail.com

UDK: 343.45:070.422
342.732: 342.7
614.253.8:614.253.84(497.5)
659.44:272
<https://doi.org/10.34075/cs.57.1.4>
Pregledni rad
Rad zaprimljen 10/2021.

Sažetak

Govor o pravu na privatnost osobito je aktualan u suvremeno, digitalno doba. Brojni su primjeri kršenja prava na privatnost. Iako se ono izravno tiče zaštite unutarnjeg područja ljudske osobe, njegove savjesti, privatnog i obiteljskog života, zapravo dotiče mnoga društvena područja. U kontekstu govora o pravu na privatnost veoma je važna uloga medija. Djelovanje medija usmjereno je na javnu sferu, tiče se prava na informaciju, a pravo na privatnost na osobnu sferu. Stoga su često oprečne zakonske regulative jednog i drugog dobra. Kad su subjekti prava na privatnost pacijenti, problem se dodatno komplicira jer u nekim slučajevima zaštita zdravlja poprima karakter pitanja od općeg interesa. To se osobito očitivalo u medijskom izveščivanju o pandemiji COVID-a 19. Rad želi istražiti što o pravu na privatnost govore crkveni nauk i pozitivni zakoni Republike Hrvatske te posebno razmotriti pacijente kao subjekte tog prava u medijskom diskursu. Cilj je dati neke odgovore na pitanja kao što su: Je li javni interes znati iznad dostojanstva pacijenata? Kada i zašto je važno ne iznositi dijagnozu pacijenata? Tko ima koristi od neetičkih i bioetički neopreznih izveštavanja? Krajnja svrha rada je senzibilizirati medije kad je riječ o iznošenju činjenica o zdravstvenim stanjima osobe, vodeći se pozitivnim građanskim zakonima, načelima crkvenoga nauka i odredbama iz kanonskoprogovnog područja. Nakana rada nije prav-

no procijeniti pojedine slučajeve, već općim prikazom otvoriti pitanja i spriječiti negativne posljedice pogrešnog pristupa i neosjetljivosti za problematiku koja je predmet ovog rada.

Ključne riječi: *pravo na privatnost, pacijent, mediji, Crkva, GDPR, pozitivni zakoni RH.*

UVOD

Katolička se Crkva u novije doba putem Svete Stolice, *Dokumenata II. vatikanskog sabora, Katekizma Katoličke Crkve, Zakonika kanonskoga prava* i drugih kasnijih dokumenata svestrano zalaže za promicanje i obranu ljudskih prava i ljudskog dostojanstva na svim područjima osobnog i društvenog života. Jedno od tih prava je pravo na privatnost, osobito aktualno u suvremeno, digitalno doba. Tijekom povijesti čovjek se svestrano zauzimao i neprestano borio za ostvarenje svojih temeljnih prava, koja se, barem danas, u teoriji priznaju, a u svagdanjem životu obilno krše. Mnogi su primjeri kršenja prava na privatnost. Iako se ono izravno tiče zaštite unutarnjeg područja ljudske osobe, njegove savjesti, privatnog i obiteljskog života, zapravo dotiče mnoga društvena područja upravo stoga što čovjek kao društveno biće nužno komunicira sa svijetom tražeći razumnu mjeru između općeg i privatnog dobra, pokušavajući ugraditi sebe u svijet i koristiti prednosti javnih dobara bez bojazni da kao ljudska osoba bude opredmećen u areni globaliziranih interesa različitih skupina i pokreta.

U kontekstu govora o pravu na privatnost veoma je važna uloga medija. Mediji informiraju, ali i educiraju te stvaraju nove razine zahtjeva javnosti prema nekim društvenim događanjima, pitanjima i vrijednostima. Djelovanje medija usmjereno je na javnu sferu, na pravo na informaciju, a pravo na privatnost na osobnu. Stoga su često oprečne zakonske regulative jednog i drugog dobra. Kad su subjekti prava na privatnost pacijenti, problem se dodatno komplicira jer u nekim slučajevima zaštita zdravlja poprima karakter pitanja od općega interesa. O ulozi medija u tom kontekstu između javnoga i privatnoga mogli smo se osvjedočiti u ovo vrijeme pandemije bolesti COVID 19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2 (koronavirus). Pandemija koronavirusa pokazala je važnost medija, ali i sve slabosti medijskog izvješćivanja u odnosu na zaštitu privatnosti pojedinaca.

U prvom poglavlju ovoga rada bit će govora o pravu na privatnost u svjetlu crkvenoga nauka i pozitivnih zakona Republike Hrvatske. Drugi dio rada posebno govori o osobi pacijenta kao subjektu tog prava u izloženosti medijskom prostoru. Svrha rada

je senzibiliziranje prostora medijskog izvješćivanja kad je u pitanju iznošenje činjenica o zdravstvenim stanjima osobe, imajući na pameti pozitivne građanske zakone, ali i načela crkvenog nauka te odredbe iz kanonskopavnog područja. Pritom se u radu ne upušta u pravnu procjenu pojedinih slučajeva, već je namjera, općim prikazom, otvoriti neka pitanja i spriječiti moguće negativne posljedice krivog pristupa i neosjetljivosti za problematiku koja je predmet ovog rada.

1. PRAVO NA PRIVATNOST

1.1. Pravo na privatnost kao temeljno ljudsko pravo

Pravo na privatnost pripada skupini osobnih prava i obuhvaća nekoliko sfera čovjekova života. U prvom redu, riječ je o intimnoj sferi, u koju, načelno, nitko drugi nema pristupa pa to vrijedi i za podatke o njoj, potom o privatnoj sferi, koju pojedinac dijeli s obitelji, ukućanima, liječnikom, odvjetnikom te se podaci iz te sfere ne mogu dijeliti s trećim osobama bez posebnog odobrenja onoga o čijoj se privatnosti radi, o privatno-javnoj sferi koja se također odnosi na privatni život pojedinca, ali na onaj dio koji se odvija na javnome mjestu te na kraju o javnoj sferi života koja je vezana uz osobe za koje postoji pojačano zanimanje javnosti, kao što su političari, športaši, estradne ličnosti, i sl.¹

Uzevši općenito, govor o osobnim pravima razvio se iz diskursa o prirodnim, ljudskim pravima, i to u vrijeme usvajanja prvih modernih deklaracija o pravima, preko ustava revolucionarnoga konstitucionalizma pa do modernih ustavnih demokracija.² Osob-

¹ Usp. *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1310. Hrvatski jezični portal i Hrvatski enciklopedijski rječnik privatnost definiraju kao osobnu, intimnu i obiteljsku sferu života. Usp. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dl9mWxc%253D (pristupljeno: 17. listopada 2021.) Privatnost se općenito dijeli na informacijsku, komunikacijsku i prostornu privatnost, pri čemu: „Informacijska privatnost označuje onaj aspekt privatnosti koji se odnosi na osobne podatke (prikupljanje podataka o osobi, upravljanje njima i njihovo korištenje), komunikacijska onaj aspekt privatnosti koji se odnosi na osobne zapise i općenje (komunikaciju) s drugim osobama (sloboda i tajnost osobnih zapisa te dopisivanja i bilo kojeg drugog oblika komuniciranja), a prostorna je privatnost onaj aspekt privatnosti koji se odnosi na dom i drugi prostor u kojem osoba vodi život zasebno od drugih.” *Pravni leksikon*, 1310.

² Usp. *Pravni leksikon*, 683-684. Francuska deklaracija o pravima čovjeka i građanina iz 1789. godine i *Bill of Rights* iz 1791. godine razlikuju prava čovjeka i građanina, a ta je podjela prerasla u tradicionalnu klasifikaciju ljudskih prava na osobne i političke slobode i prava te na gospodarska, socijalna i kulturna prava u ustavima modernih demokracija. Usp. Isto, 684-685.

na ljudska prava pripadaju čovjeku snagom dostojanstva koje mu je vlastito kao članu ljudske obitelji, a ne kao pripadniku određenog društva, klase, kulture i sl. Ne radi se o konvencionalnim pravima, o učinku nekog društvenog ugovora ili o više-manje „dobronamjernu” dopuštenju civilne vlasti, nego o prvotnim instancijama, jednakima i neotuđivima, koje prethode svakom zakonodavstvu i utemeljuju ga. Obrana ljudskih prava, pa tako i prava na privatnost, uključuje i pretpostavlja vrhunski jasan i prikladan pojam onoga što je čovjek po naravi svoga dostojanstva i po svojim bitnim i specifičnim vlastitostima. „Cjelokupan zbroj ljudskih prava treba, prema tome, obuhvatiti sve ono što je nužno da čovjek sama sebe ostvari prema onim načinima postojanja koji su njemu vlastiti.”³ Ne ulazeći šire u povijest ljudskih prava, možemo kazati da se o njima osobito počelo trijezno razmišljati i živo raspravljati nakon Drugoga svjetskog rata i zastrašujućih kršenja tih prava te kada je veliki broj kolonijalnih naroda zadobio mogućnost slobodnog samoodređenja. Tu valja najprije spomenuti *Organizaciju ujedinjenih naroda* (OUN) i njezine brojne deklaracije, konvencije, sporazume, protokole i rezolucije o ljudskim pravima.⁴

Republika Hrvatska regulirala je ljudska prava i slobode u Ustavu iz 1990. godine i Ustavom su zajamčeni svi navedeni aspekti privatnosti.⁵ Pravom na privatnost osobi se jamči da svoj osobni i obiteljski život drži za sebe, da ga vodi neovisno o drugima te da svakoga spriječi od protupravnog zadiranja u nj.⁶

Danas, u vidu demokracije, možemo pronaći put koji će nas voditi do postizanja vlastitih prava, zahtijevajući ono što držimo da će zaštititi naš privatni život u svakom njegovom dijelu. Međutim, poteškoće zaštite privatnosti, kao što ćemo to dijelom prikazati na odgovarajućem mjestu u ovom radu, leže u informatičkom kontrolnom sustavu, komunikaciji putem interneta i, naravno, nedostatku

---

³ Ivan Fuček, *Pravo – Pravda. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split, 2008., 18; usp. Marijan Biškupić, *Ljudska prava. Povijesno-teološki osvrt*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010., 13.

⁴ Dovoljno je podsjetiti na Povelju OUN-a (26. VI. 1945.), Opću deklaraciju o pravima čovjeka (10. 12. 1948.), Međunarodnu konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (4. 1. 1969.), Deklaraciju o ukidanju svih oblika nesnošljivosti i diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja (25. 11. 1981.), Konvenciju o pravu djeteta (20. 11. 1989.).

⁵ Usp. Ustav Republike Hrvatske, *Narodne Novine*, 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14 – pročišćeni tekst, čl. 35-37, u: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (pristupljeno: 25. listopada 2021.).

⁶ Pravni leksikon, 1310.

regulativa.⁷ No prije toga valja nešto reći o pravu na zaštitu privatnosti u svjetlu crkvenoga nauka koji trebaju poznavati i o kojemu su pozvani voditi računa katolički mediji.

1.2. Pravo na privatnost u svjetlu crkvenog nauka i kanonskoprogovnog uređenja

Crkva se od svojih početaka zauzima za cjelovito čovjekovo promaknuće i za zaštitu njegova dostojanstva.⁸ Stoga temu ljudskih prava nalazimo i u brojnim crkvenim dokumentima te profanim knjigama i studijama. Svi oni naglašavaju da su to prava koja pripadaju ljudskoj naravi, iz nje proizlaze i da ona nisu dar neke ljudske vlasti ili moći. U tom svjetlu treba shvatiti riječi pape Ivana XXIII. kada, govoreći o poretku među ljudima, kaže: „Temelj dobro uređene i plodonosne ljudske zajednice treba biti ono načelo da je svaki čovjek osoba, to jest da je narav obdarena razumom i slobodnom voljom. Ona sama po sebi ima prava i dužnosti što izravno i skupa izvire iz same njegove naravi.”⁹ Pastoralna konstitucija Drugoga vatikanskog sabora o Crkvi u suvremenom svijetu ističe da raste svijest o uzvišenosti i dostojanstvu koje pripada ljudskoj osobi¹⁰ te da „sve što povrjeđuje integritet ljudske osobe, kao što su sakaćenja, tjelesna i moralna mučenja, psihološke prisile: sve što vrijeđa ljudsko dostojanstvo, kao što su neljudski uvjeti života, proizvoljna hapšenja, deportacije, ropstvo, prostitucija, trgovina bijelim robljem i mladeži; zatim, nedostojni uvjeti rada, gdje se s radnicima ne postupa kao sa slobodnim i odgovornim osobama, nego kao s prostim sredstvima zarade: svi ti i slični postupci zacijelo su sramotni već sami po sebi i dok truju ljudsku civilizaciju, više kaljaju one koji tako postupaju nego one koji nepravdu trpe, u proturječju su sa Stvoriteljevom čašću”.¹¹

Papa Ivan Pavao II. u enciklici *Evangelium vitae* tvrdi da su ljudska prava nerazdvojivo spojena s ljudskom osobom, prava koja

⁷ Usp. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Privatnost>, (pristupljeno: 15. listopada 2021.).

⁸ Usp. Luka Tomašević, Crkva se zauzima za cjelovito promaknuće čovjeka, *Bogoslovska smotra*, 65 (1995.) 3-4, 451-475.

⁹ Ivan XXIII., *Pacem in terris. Encikličko pismo*, br. 9, u: http://www.snc.hbk.hr/public_html/ivan_xxiii_pacem_in_terriss.pdf (pristupljeno: 5. rujna 2021.).

¹⁰ Usp. Drugi vatikanski sabor, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., br. 26 i 29, (dalje: GS).

¹¹ GS 27,3.

prethode svakom ustavu i zakonodavstvu država.¹² U napatku *Donum vitae* Zbora za nauk vjere kaže se da „civilno društvo i političke vlasti moraju priznavati i poštivati neotuđiva prava osobe. Ta prava čovjeka ne ovise ni o pojedincima ni o roditeljima, a ne predstavljaju ni ustupak društva ili države: ona pripadaju ljudskoj naravi i nerazdvojiva su od osobe snagom stvoriteljskog čina iz kojeg je ona proizišla”.¹³

U tom crkvenom kontekstu govora o ljudskim pravima, pravo na privatnost zauzima svoje mjesto. Utemeljeno je na prirodnome pravu, na činjenici čovjekova postojanja kao ljudskog bića, a ne na krštenju po kojemu osoba postaje nositeljem prava i obveza u Crkvi, zajednici vjernika.¹⁴ Ulazak u unutarjni život drugoga, bez njegova slobodna pristanka, teška je povrjeda ljudskoga dostojanstva – što je već prije pola stoljeća kazao papa Pio XII.,¹⁵ a papa Ivan XXIII. u svojoj enciklici *Pacem in terris* ističe da čovjek „po naravnom pravu zahtijeva da ga se poštuje, da se cijeni njegov ugled, da smije slobodno istraživati istinu”.¹⁶ Pastoralna konstitucija o Crkvi *Gaudium et spes* ističe kako ljudska osoba „nadilazi sve stvari i njezina su prava i dužnosti univerzalna i nepovrediva” te da treba: „učiniti pristupačnim čovjeku sve ono što mu je potrebno da živi uistinu ljudskim životom, kao što su hrana, odjeća, (...) pravo na dobar glas i poštovanje, na potrebnu informiranost, (...) pravo na zaštitu sfere privatnog života te na opravdanu slobodu i na religioznom području.”¹⁷

Sam Zakonik kanonskog prava ne govori izrijeком o pravu na privatnost, nego o obvezi zaštite dobroga glasa i intimiteta drugoga, pri čemu se dobar glas odnosi na ugled koji osoba uživa u javnosti, a intimitet na onaj dio njezina života koji ostaje strogo osoban i privatn.¹⁸ Na kanonskom području pravo na dobar glas, s jedne

---

¹² Usp. Ivan Pavao II., *Evangelium vitae – Evandjele života* (25. 3. 1995.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., br. 18, 19, 70, 71.

¹³ Zbor za nauk vjere, Napatok *Donum vitae - Dar života* (22. 2. 1987.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987., poglavlje III., 47.

¹⁴ Usp. Juan Ignazio Bañares, „C.220”, u: Ángel Marzoa – Jorge Miras – Rafael Rodríguez-Ocaña, *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, II/1, Montreal Chicago, 2004., 126.

¹⁵ Usp. Ivan Fuček, *Istinoljubivost – Mediji. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split, 2009., 76.

¹⁶ *Pacem in terris*, br. 12, 166.

¹⁷ GS, br. 26.

¹⁸ Zanimljiva je razlika koju neki autori prave između intimiteta i privatnosti. Prema njima intimitet pripada području vlastitog nutarnjeg svijeta kojeg osoba može biti manje ili više svjesna, dok se privatni život odnosi na izvanjski vid osobnosti, kojeg je pojedinac svjestan, ali ga iz različitih razloga želi držati dalje od javnosti. U tom se smislu pravna zaštita intimiteta izvodi iz prirodnoга prava, a privatno-

strane, i intimitet, s druge, samo su dva vida iste stvarnosti, koju u civilno-pravnom smislu obuhvaća pravo na privatnost.¹⁹ Odredba kan 220. glasi: „nikome nije dopušteno nezakonito naškoditi dobrom glasu koji netko ima, niti povrijediti pravo bilo koje osobe da štiti svoj intimitet.”²⁰ Ovoj obvezi svih vjernika odgovara dakako i pravo svakog čovjeka na dobar glas i intimitet.

Predviđanje ove norme prirodna prava u Zakoniku kanonskoga prava nalazi svoje opravdanje u činjenici da vjernička i ljudska prava i dužnosti nisu suprotstavljeni, nego se upotpunjuju. Jednako kao što milost ne stoji u suprotnosti s prirodom, nego ju usavršava i uzdiže, tako pritjelovljenje osobe narodu Božjemu putem krštenja, baštinu ljudskih prava i dužnosti uzdiže i vodi prema nadnaravnom cilju, bez ikakva štetna utjecaja.²¹ Dobar glas, odnosno javni ugled je, prema sv. Tomi, najveće vremenito dobro koje netko može posjedovati.²² Valja voditi računa i o tome da se povreda dobroga glasa u specifičnoj unutarcrkvenoj sferi tiče vjerničkog integriteta osobe i njezine opstojnosti u zajednici vjernika osobito ako se nalazi pod lažnim optužbama za povredu crkvenog nauka i discipline. Dobar glas je javno poštovanje koje uživa neka osoba, bez obzira odgovara li to stvarnosti njezina, očima drugih, skrivena ponašanja.²³ Jednako tako pravo na dobar glas može biti povrijeđeno jedino kad za to postoje zakoniti razlozi, kao što je to kod, primjerice, nužnosti kaznenog progona. Intimitet se, pak, strogo uzevši, odnosi na psihološku i moralnu privatnost, na ono što spada na osobno unutarnje područje savjesti, te se proširuje i na sve što nije namijenjeno javnosti ili općepoznatosti, jednom riječju ono što spada na područje privatnog života osobe u koje drugi ne mogu i nemaju pravo intervenirati.²⁴ Unutarcrkveno, predmet zaštite intimite ne uključuje samo privatnu sferu koju posjeduju svi

---

sti iz pozitivnoga. Slijedom toga ono što se u civilnom zakonodavstvu podrazumijeva pod pojmom prava na privatnost ne poistovjećuje se samo s kanonskom pojmom intimite već se proširuje i na pravo na dobar glas. Usp. Dominique Le Tourneau, *Le canon 220 et les droits fondamentaux a la bonne reputation et a l'intimite*, u: *Ius Ecclesiae* 26 (2014), 129-130.

¹⁹ „Prirodno pravo na dobar glas može uključiti pravo na osobni identitet, pravo na privatnost, pravo na sliku, na čast i ugled.” Usp. Isto, 129.

²⁰ *Codex iuris canonici*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II. promulgatus (25 Ianuarii 1983), u: AAS 75 (1983) II, 1-317. *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996. (dalje: *Zakonik*), kan. 220.

²¹ Usp. Juan Ignazio Bañares, „C.220”, 127.

²² Toma Akvinski, *Summa Theologiae*, pars II-II, q. 73, a. 2, ad 3.

²³ Usp. Luigi Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, Bologna, ³2011, br. 1375, 289.

²⁴ Usp. Juan Ignazio Bañares, „C.220”, 131.

ljudi, nego i specifično pravo vjernika na vjernički odnos s Bogom bez smetnji od strane drugih vjernika, kao i same crkvene hijerarhije. Jednako kao i pravo na zaštitu dobrog glasa, pravo na zaštitu intimiteta može biti ograničeno kad za to postoje zakoniti razlozi, a to je uvijek kad se područje osobnoga učini prijetnjom zajedničkom dobru.²⁵ Pritom valja voditi računa da je područje savjesti osobe apsolutno nepovredivo: nitko ne može prisiliti drugoga da dopusti analiziranje njegove osobne privatnosti; za to prethodno mora imati izričito, informirano i apsolutno slobodno dopuštenje.²⁶ Jednako kao u građanskom području, i u crkvenom, pravo na intimitet štiti i tajnost osobnog dopisivanja. Ipak se zaštita intimiteta na kanonskome području najviše tiče savjesti, primjerice obveze ispovjednika i drugih vjernika koje se odnose na sakrament ispovijedi (usp. kann. 970, 983-984, 1388 i 1550).

Ova opća norma Zakonika posebno se aktualizirala nakon Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ²⁷. Premda zaštita prava vjernika na dobar glas i intimitet za Crkvu nije novost, GDPR je zbog obvezatnosti primjene i zbog kompleksnih odnosa kanonskoppravnog i državnog uređenja izazvala intenzivnije crkveno zanimanje za uređenje zaštite osobnih podataka.²⁸ Doista, usklađivanje crkvenih zakona sa GDPR-om nalazi svoje opravda-

---

²⁵ Usp. Luigi Chiappetta, *Il Codice*, br. 1376, 289.

²⁶ Usp. Juan Ignazio Bañares, „C.220”, 131.

²⁷ Riječ je o Općoj uredbi o zaštiti podataka (dalje: GDPR) koja je stupila na snagu 25. svibnja 2018. godine. U državama članicama Europske unije primjenjuje se izravno, bez potrebe za dodatnim prenošenjem u nacionalno zakonodavstvo. Usp. <https://www.zakon.hr/z/1021/Opća-uredba-o-zaštiti-podataka---Uredba-%28EU%29-2016-679> (pristupljeno: 12. listopada 2021.)

²⁸ Usp. <https://www.studiolegalemarcellino.it/allegati/441-0/decreto-generale-cei-2018-riservatezza.pdf>, 12.10.2021. Biskupska konferencija Italije je na svome 71. Općem zasjedanju (21. - 24. svibnja 2018.) odobrila Opći dekret u materiji zaštite dobrog glasa i povjerljivosti kojim su dopunjene do tada važeće norme iz 1983. i 1999. Usp. <https://www.studiolegalemarcellino.it/allegati/441-0/decreto-generale-cei-2018-riservatezza.pdf> (pristupljeno: 12. listopada 2021). U organizaciji Papinskog sveučilišta Svetoga Srca (Pontificia Università Sacro Cuore) 10. prosinca 2018. godine održan je studijski dan o pravu na zaštitu privatnosti u Crkvi. Radovi su publicirani u knjižici: Jordi Puol (ur.), *Chiesa e protezione dei dati personali*, EDUSC, Roma, 2019. Hrvatska biskupska konferencija i (nad)biskupijske internetske stranice još nisu objavili odredbe GDPR-a. Svjetli primjer je Porečko-pulska biskupija koja je na svojim internetskim stranicama objavila *Uvjete zaštite osobnih podataka*. Usp. Porečko-pulska biskupija, *Uvjeti zaštite osobnih podataka*, u: <https://www.biskupija-porecko-pulska.hr/privatnost.html> (pristupljeno: 21. listopada 2021.).

nje u svim crkvenim aktivnostima, među kojima istaknuto mjesto zauzima široko područje crkvene administracije kao i rada crkvenih sudova, ali i crkvenih medija.

1.3. Zakonodavni okvir zaštite privatnosti u RH i njegova primjena u medijskom prostoru

Kako je već istaknuto, ljudska prava ne ovise ni o ljudskoj volji ni o odluci države ili bilo koje ljudske ustanove, već su država i razne druge ustanove pozvane „da ta prava priznaju, štite i osiguraju njihovo ostvarivanje u praksi, da namaknu sve ono što je nužno, potrebno i korisno kako bi svaki pojedinac mogao u potpunosti ostvariti svoja temeljna prava”.²⁹ I u pravnom uređenju Republike Hrvatske pravo na privatnost može se razmatrati „kao čovjekovo pravo međunarodne prirode, kao temeljno ustavom zagarantirano pravo te kao osobno pravo zaštićeno instrumentima građanskog prava”.³⁰ Djeluje „*erga omnes*”, kako vertikalno, prema državnim organima, tako i horizontalno, prema trećim osobama, ali ipak ne neograničeno.³¹ Naime, ostvarivanje svega što pravo na privatnost podrazumijeva pojedince može dovesti do sukoba interesa i u vertikalnom i u horizontalnom smislu. Jedina granica koja se ne smije prijeći je protupravnost. Protupravno zadiranje u privatnost drugoga je zabranjeno, no to ujedno znači da do granice protupravnosti to može biti i dopušteno. Pretpostavljajući zasebna značenja pojmova osobnog podatka³² te informacijske osobnosti i sigurnosti,³³ za potrebe je ovog rada ključno istaknuti kako je kod povrede prava na privatnost u krajnjoj liniji riječ o povredi same osobe i nemate-

²⁹ Marijan Biškupić, *Ljudska prava. Povijesno-teološki osvrt*, 17.

³⁰ Marija Boban, *Pravo na privatnost i pravo na pristup informacijama u suvremenom informacijskom društvu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 49 (2012.) 3, 582.

³¹ Usp. Marija Boban, *Pravo na privatnost*, 582.

³² GDPR u čl. 4 br. 2 definira osobne podatke kao podatke „koji se odnose na pojedinca čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi” te nastavlja: „pojedinac čiji se identitet može utvrditi jest osoba koja se može identificirati izravno ili neizravno, osobito uz pomoć identifikatora kao što su ime, identifikacijski broj, podaci o lokaciji, mrežni identifikator ili uz pomoć jednog ili više čimbenika svojstvenih za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet tog pojedinca.”

³³ „U širem, općeprihvaćenom značenju, termin informacijske osobnosti zapravo se definira pojmom informacijska sigurnost pod kojim se podrazumijeva da pojedinac, u uvjetima informacijskog društva, odlučuje kada, kome, koliko i kako će priopćiti osobne podatke, vodeći računa o svojim pravima i potrebama, ali i o pravima i potrebama zajednice u kojoj živi.” Marija Boban, *Pravo na privatnost*, 581-582.

rijalnih vrijednosti koje predstavljaju činjenice sadržane u osobnim podacima.³⁴ Stoga se u hrvatskom zakonodavstvu zaštita privatnosti svodi na zaštitu osobnih podataka, a pravo na privatnost razumijeva pravo osobe za zaštitom od ugrožavanja zlonamjernom uporabom činjenica sadržanih u osobnim podacima.³⁵ Zaštita osobnih podataka regulirana je GDPR-om i Zakonom o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka³⁶ čime je stavljen izvan snage dotadašnji Zakon o zaštiti osobnih podataka.³⁷ GDPR na osobit način štiti pravo građana na zaštitu osobnih podataka, te nalaže državama članicama implementaciju svojih odredbi na različitim područjima. S obzirom na medijsko izvješćivanje GDPR nalaže usklađivanje pravila koja se odnose na slobodu medijskog izvješćivanja s pravom na zaštitu osobnih podataka.³⁸ O obradi osobnih podataka i slobodi

---

³⁴ Usp. Isto, 583.

³⁵ Usp. Marija Boban, *Pravo na privatnost*, 583. Autorica pravo na zaštitu osobnih podataka u važećoj pravnoj regulativi izjednačava s pravom na privatnost te piše: „Za potrebe razmatranja zaštite osobnih podataka kao temeljnih sastavnica osobe, u definiranoj pravnoj regulativi, nacionalnom zakonodavstvu Republike Hrvatske uvriježeno se koristi termin privatnost koji do kraja veže vrijednosti iz osobnih podataka za nematerijalnu bit svakog pojedinca – svake osobe. Upravo ta veza između najrazličitijih značajki koje određuju neku osobu i same osobe, te njihov mogući utjecaj na osobni život, nameće potrebu da, i ovakvo pravo osobe za zaštitom ugrožavanja zlonamjernom uporabom ovakvih činjenica nazovemo pravom na privatnost.” Isto, 584.

³⁶ Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka, *Narodne novine*, br. 42/2018., na snazi od 25. svibnja 2018. godine, u: <https://www.zakon.hr/z/1023/Zakon-o-provedbi-Opce-uredbe-o-zastiti-podataka> (pristupljeno: 17. listopada 2021.).

³⁷ Zakon o zaštiti osobnih podataka, *Narodne novine*, br. 103/03., 118/06., 41/08., 130/11. i 106/12. – pročišćeni tekst, prestao važiti 25. svibnja 2018. godine, u: <https://www.zakon.hr/z/220/Zakon-o-zastiti-osobnih-podataka> (pristupljeno: 17. listopada 2021.).

³⁸ U br. 153 GDPR-a stoji: „U pravu država članica trebalo bi uskladiti pravila kojima se uređuje sloboda izražavanja i informiranja, među ostalim novinarskog, akademskog, umjetničkog i/ili književnog izražavanja s pravom na zaštitu osobnih podataka u skladu s ovom Uredbom. Na obradu osobnih podataka isključivo u novinarske svrhe ili u svrhe akademskog, umjetničkog ili književnog izražavanja trebalo bi primjenjivati odstupanja ili izuzeća od određenih odredaba ove Uredbe, ako je to potrebno kako bi se uskladilo pravo na zaštitu osobnih podataka s pravom na slobodu izražavanja i informiranja, kako je utvrđeno u članku 11. Povelje. To bi se posebno trebalo primjenjivati na obradu osobnih podataka u audiovizualnom području te u novinskim i medijskim arhivima. Stoga bi države članice trebale donijeti zakonodavne mjere kojima bi se predvidjela izuzeća i odstupanja potrebna radi usklađivanja tih temeljnih prava. Države članice trebale bi usvojiti takva izuzeća i odstupanja u pogledu općih načela, pravâ ispitanika, u pogledu voditelja obrade i izvršitelja obrade, prijenosa osobnih podataka u treće zemlje ili međunarodne organizacije, neovisnih nadzornih tijela, suradnje i usklađenosti te posebnih slučajeva obrade podataka. Ako se ta izuzeća i odstupanja razlikuju od jedne države članice do druge trebalo bi se primjenjivati pravo države članice koje se primjenjuje na voditelja obrade. Radi uzimanja u obzir važnosti prava na

izražavanja i informiranja GDPR u čl. 85., osim navedene obveze usklađivanja (st. 1), državama članicama nalaže predviđanje izuzeća ili odstupanja od odredbi GDPR-a kad je u pitanju obrada u novinarske svrhe ili u svrhe akademskog, umjetničkog ili književnog izražavanja (st. 2) te obvezu priopćavanja Komisiji učinjenih izuzeća (st. 3).

Nadalje je Zakonom o medijima³⁹ zajamčena sloboda izražavanja i sloboda medija kao i dostupnost javnih informacija, ali u čl. 7-8 isti zakon donosi odredbe o zaštiti privatnosti.⁴⁰ U Kodeksu časti hrvatskih novinara, također, stoji da „novinar treba štiti čovjekovu intimu od neopravdanog ili senzacionalističkog otkrivanja u javnosti. Novinar je obavezan poštivati svačije pravo na privatni i obiteljski život, dom, zdravlje i prepisku (intersubjektivnu komunikaciju). Objavljivanje podataka koji narušavaju nečiju privatnost, bez nečije privole, mora biti opravdano interesom javnosti. Korištenje sredstava za snimanje izdaleka osoba u njihovom privatnom okruženju i privatnom posjedu, a bez njihova odobrenja, neprihvatljivo je. Urednici ne smiju objavljivati materijale suradnika koji ne poštuju ta pravila. Posebna se pozornost i odgovornost zahtijeva kad izvještava o nesrećama, obiteljskim tragedijama, bolestima, djeci i malodobnicima, u sudskim postupcima, poštuje pretpostavku (presumpciju) nedužnosti, integritet, dostojanstvo i osjećanje svih stranaka u sporu”.⁴¹ Premda su međunarodnim i nacionalnim zakonima i kodeksima uređena prava javnosti, novinara i obaveze medija u javnom komuniciranju, to ne isključuje zloupotrebu ili

---

slobodu izražavanja u svakom demokratskom društvu potrebno je široko tumačiti pojmove u vezi s tom slobodom, kao što je novinarstvo.”

³⁹ Zakon o medijima, *Narodne novine*, br. 59/04., 84/11,81/13., na snazi od 7. srpnja 2013. godine, u: <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima> (pristupljeno: 18. listopada 2021.).

⁴⁰ Članak 7. Zakona o medijima glasi: „(1) Svaka osoba ima pravo na zaštitu privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti. (2) Osoba koja obavlja javnu službu ili dužnost ima pravo na zaštitu privatnosti, osim u slučajevima koji su u vezi s javnom službom ili dužnosti koju osoba obavlja. (3) Osoba koja svojim izjavama, ponašanjem i drugim djelima u vezi s njezinim osobnim ili obiteljskim životom sama privlači pozornost javnosti ne može zahtijevati istu razinu zaštite privatnosti kao drugi građani.”

⁴¹ Kodeks časti hrvatskih novinara, u: <http://www.hnd.hr/hr/dokumenti/> (pristupljeno: 1. listopada 2021.) Hrvatski kodeks oglašavanja u čl. 11 govori o „privatnosti” ističući da u oglasnim porukama ne smiju biti snimljene osobe koje se s time nisu složile. Iznimka je snimanje skupine ljudi kao pozadine nekoj osnovnoj snimci, naravno, samo ako kontekst poruke nije uvredljiv ili ne kompromitira. „U slučaju opravdanog prigovora neke od tako snimljenih osoba, oglašivač mora poruku povući. Iznimka su oni sadržaji gdje se zbog vrste djelatnosti podrazumijeva dokumentaran pristup.” <https://djecamedija.org/hrvatski-kodeks-oglasavanja/> (pristupljeno: 21. listopada 2021.).

povredu ljudskih prava u medijima. Zato nije dovoljno slobodu izražavanja i pravo na privatnost zakonski zaštititi, potrebno je uvažavati ta prava pri svakodnevnom izvještavanju. U suvremenom novinarstvu postoje brojne prijetnje korištenju i uvažavanju slobode izražavanja i prava na privatnost.⁴² Primjerice, govor mržnje, kleвета, izvještavanje u kriznim situacijama i dr.⁴³

2. PACIJENTI I PRAVO NA PRIVATNOST

Pacijenti kao posve ranjiva i izdvojena kategorija građana zauzimaju posebnu pozornost u odnosu na zaštitu njihova prava na privatnost, i to s obzirom na prikupljanje i obradu podataka o njima (informacijska privatnost) kao i s obzirom na privatnost njihova osobnog i obiteljskog života te komunikacije s drugima (komunikacijska i prostorna privatnost). Doista, zaštita prava pacijenata označava zaštitu ljudskih prava onih koji su u trenutku kada im se ta prava krše ujedno i najnećmćniji da se sami tome odupru ili za njih izbore, dodatno pritisnuti često ozbiljnim poremećajima zdravlja koji su nerijetko povezani s pojmom, a katkada i neposrednim uzrokom, lošega imovnog stanja. Stoga je prepoznavanje i zaštita prava pacijenata jedan od važnih elemenata kojim se može valorizirati stupanj demokracije jedne zajednice. I radi toga je važno isticati utjecaj bioetike i na demokratske procese. U svijetu bioetike, medicinske etike, etike života i umiranja, bolesti i trpljenja, prema riječima Valentina Pozaića, ime Paul Ramsey stoji kao nezaobilazni svjetionik.⁴⁴ Sretno sklopljeni aksiom „pacijent je osoba” ušao je u bioetiku upravo njegovim spisima i postao sveprisutno mjerilo i načelo: pacijent je

---

⁴² Usp. Martina Topić, Sloboda izražavanja, u: T. Kursar (ur.), *Hrvatski medijski sustav prema UNESCO-ovim indikatorima medijskog razvoja*, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2011, 24-57. Nije jednostavno utvrditi granicu gdje prestaje nećije pravo, a poćinje ugrožavanje prava drugoga. Odnosno, što se smatra iznošenjem vlastitog mišljenja i kritićkog stava, a što napadom na ugled i dostojanstvo drugoga, odnosno privatnost drugoga (usp. Đorđe Obradović, Ljudska prava i sloboda govora, *Medijski dijalozi*, 2 (2009.) 4, 139-149).

⁴³ Više o tome vidi: Nataša Ružić, Zakonska ogranićenja ili sloboda izražavanja na internetu?, *MediAnali*, 2 (2008.) 4, 101-111; Vesna Alaburić, Sloboda izražavanja i govor mržnje: gdje je granica?, u: <https://www.medijskapismenost.hr/sloboda-izrazavanja-i-govor-mrznje-gdje-je-granica/> (pristupljeno: 22. listopada 2021.); Stjepan Malović – Sherry Ricchiardi – Gordana Vilović, *Etika novinarstva*, Sveučilišna knjižara d.o.o., Zagreb, 2007.

⁴⁴ Paul Ramsey (1913. - 1988.) bio je profesor kršćanske etike na Sveučilištu Princeton (SAD). Sredinom prošloga stoljeća pozivao je kolege po struci, te one iz biologije i medicine, kao i javnost, da razmisle o novim tehnićkim dostignućima i mogućnostima njihove primjene da ne bismo ušli u tehnološki barbarizam (usp. Valentin Pozaić, Pacijent kao osoba. In memoriam: Paul Ramsey, *Obnovljeni život*, 44 (1989.) 1, 67-68).

osoba s pripadnim pravima i dužnostima. U suvremenoj stvarnosti to je važan podsjetnik za savjesti pacijenata i njihove rodbine, liječnika i zdravstvene službe, društvene i političke zajednice.⁴⁵

2.1. Zakonodavni okvir zaštite pacijenata u Republici Hrvatskoj

Naslijedivši većinu zakonskih akata iz bivše Jugoslavije, Hrvatska je po završetku ratnih događanja nastojala provesti primjerenu reformu i zdravstvenog sustava uz istodobnu implementaciju izmjena u cjelokupnom društvenom sustavu. Sve do samog kraja 2004. godine Hrvatska je slijedila praksu iz svoje prošlosti i prava pacijenata regulirala s nekoliko članaka unutar Zakona o zdravstvenoj zaštiti.⁴⁶ Sudsku su zaštitu pacijenti tražili samo u izuzetno rijetkim slučajevima čak i kod proizišle štete zbog neodgovornog ili krivog liječenja. Zaštita privatnosti, dostojanstva, prava na samoopredjeljenje, prava na informaciju⁴⁷ i prava na odluku po iscrpnoj informaciji moguće je bilo tužiti putem kaznenog zakona, no ipak se takve tužbe ne bilježe jer je još i danas prisutno ozračje uvjerenja kako iza bilo kakve pritužbe pacijenti ne bi imali mogućnost bez straha nastaviti ili potražiti sljedeću zdravstvenu uslugu. Postojale su i postoje zakonske odredbe kojima se sankcionira uskraćivanje prava iz zdravstvene zaštite, ali primjeri sudske prakse ne poznaju takve tužbe. Također, stvorena je takva percepcija u javnosti kako nije moguće dobiti presudu koja bi pružila odgovarajuću naknadu, ali ni moralnu satisfakciju te se zasigurno i u tomu mora sagledati prema svim dostupnim informacijama do danas nepostojanje presuda za kršenje ljudskih prava pacijenata.

Hrvatski sabor je 2004. godine usvojio zaseban pravni akt o pravima pacijenata: Zakon o zaštiti prava pacijenata.⁴⁸ ZZPP pod pojmom „pacijent” smatra svaku osobu, bolesnu ili zdravu, „koja zatraži ili kojoj se pruža određena mjera ili usluga u cilju očuvanja

⁴⁵ Ovdje upućujemo na zanimljiv članak Karla H. Auera, *Pravo samoodređenja u kontekstu pacijentova raspolaganja. Pravno-filozofski pristup*, u: N. A. Ančić i N. Bižaca (prir.), *Kršćanstvo i zdravlje. Zbornik radova međunarodnoga znanstvenog skupa Split, 20. i 21. listopada 2005.*, Crkva u svijetu – Katolički bogoslovni fakultet, Split, 2006., 61-87.

⁴⁶ Usp. Zakon o zdravstvenoj zaštiti, *Narodne novine*, 1/97, 121/03.

⁴⁷ Više o pojmu „informacija” vidi: Andre Horić, *Informacija – povijest jednog pojma o Capurrovom razumijevanju pojma informacije*, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 50 (2007.) 1/2, 98.

⁴⁸ Zakon o zaštiti prava pacijenata, *Narodne novine br. 169/04, 37/08 – pročišćeni tekst* u: <https://www.zakon.hr/z/255/Zakon-o-zaštiti-prava-pacijenata> (pristupljeno: 17. listopada 2021.) (dalje: ZZPP).

i unaprjeđenja zdravlja, sprječavanja bolesti, liječenja ili zdravstvene njege i rehabilitacije”.⁴⁹ Svakom se pacijentu, ističe ZZPP, jamči opće i jednako pravo na kvalitetnu i kontinuiranu zdravstvenu zaštitu, primjerenu njegovom zdravstvenom stanju, sukladno općeprihvaćenim stručnim standardima i etičkim načelima, u najboljem interesu pacijenta uz poštivanje njegovih osobnih stavova.⁵⁰ Zaštita prava pacijenata u Republici Hrvatskoj provodi se na načelima humanosti i dostupnosti. Što znači: osiguravanjem poštivanja pacijenta kao ljudskog bića; osiguravanjem prava na fizički i mentalni integritet pacijenta; zaštitom osobnosti pacijenta uključujući poštivanje njegove privatnosti, svjetonazora te moralnih i vjerskih uvjerenja. ZZPP izričito govori u članku 28.: „Pri pregledu, odnosno liječenju, a naročito prilikom pružanja osobne njege pacijent ima pravo na uvjete koji osiguravaju privatnost.”⁵¹ Unatoč nekim manjkavostima ZZPP-a koje pobuđuju svojevrsne etičke dileme i bioetičke dvojbe u svjetlu političkih odluka,⁵² on nezaustavljivo vodi k daljnjem boljem prepoznavanju kršenja ljudskih prava prilikom korištenja zdravstvene zaštite. To svakako predstavlja jedan od bitnih preduvjeta za ostvarenje učinkovite zaštite kao i prevencije kršenja ljudskih prava. Ovdje svakako valja spomenuti *Hrvatsku udrugu za promicanje prava pacijenata* koja je i izradila nacrt spomenutog Zakona te je izvela brojne projekte s različitih programskih područja udruge kao što su: izdavanje biltena *Pacijent*, tiskanje i distribucija plakata *Pravo pacijenata*, edukacija o pravima pacijenata putem televizije, izrada spomenutog nacrta Zakona o pravima pacijenata, javne tribine i sl. O radu, ciljevima i projektima Udruge može se vidjeti na njihovoj *web* stranici.⁵³

2.2. Pravo pacijenata na privatnost i mediji

Govoreći o medijima i pravu privatnosti pacijenata, moramo podsjetiti da su upravo novinari bili ti koji su počeli postavljati bio-

---

⁴⁹ ZZPP, čl. 1.

⁵⁰ Usp. ZZPP, čl. 2.

⁵¹ Ondje. Time će se barem teoretski složiti i novinarska struka. Tako novinarka Sanja Modrić ističe da „fizička i mentalna bolest i pravo da se bolest i bol liječe u miru pripada u sferu privatnosti. Sve informacije koje se tiču bolesti i liječenja smatraju se osobnom stvari i mogu se iznijeti samo uz pristanak onoga o kome je riječ” (Sanja Modrić, *Kako i zašto? Vrijednosti i standardi novinarstva u Europapress holdingu*, EPH, Zagreb, 2007. 72).

⁵² Usp. *Dula Rušinović Sunara – Maja Proso, Osvrt na Zakon o zaštiti prava pacijenata, NN 169/04*, objavljen na: <http://www.pravapacijenata.hr/userfiles/Stradovi/OsvrtnaZakonZPP.pdf>.

⁵³ Usp. <http://www.pravapacijenata.hr/> (pristupljeno: 2. listopada 2021.).

etička pitanja i rješavati moralne dvojbe koje su izazvale svjetsku pozornost. Sjetimo se američkih novinara Alberta Rosenfelda i Shane Alexander, koji su upozoravali javnost na nepriličnosti u zdravstvu te su isticali da nešto treba poduzeti kako bi se poštovala prava pacijenata.⁵⁴ I novinari u Hrvatskoj su se zahvaljujući *Međunarodnom centru za edukaciju novinara* (ICEJ) počeli zanimati za svoju bioetičku izobrazbu. Taj je Centar 2000. godine organizirao međunarodni seminar o znanosti i medijima, u koji je uvrstio i temu o bioetici; u listopadu 2002. organizirao je novinarsku radionicu pod nazivom *Kako izuještavati o AIDS-u*, a u rujnu 2008. organizirao je svjetski kongres *Mediji i bioetika*.⁵⁵ Taj dvodnevni kongres odvijao se kao satelitska, pridružena konferencija⁵⁶ 9. *Svjetskom bioetičkom kongresu* kojemu su domaćini bili gradovi Opatija i Rijeka, što je za Hrvatsku bila velika čast i priznanje za njezin doprinos razvoju bioetike u svijetu.⁵⁷ Prethodnih i narednih godina u Hrvatskoj i susjednoj Bosni i Hercegovini upriličeni su brojni *Bioetički forumi* u sklopu kojih su upriličene medijske radionice i obrađivane teme srodne bioetici i medijima.⁵⁸ O povezanosti bioetike i novinarstva detaljno piše Iva Sorta Bilajac u svom radu „Bioetika i novinarstvo”, u kojem daje pregled prvih sustavnijih medijskih praćenja događanja koji danas

⁵⁴ Usp. Iva Sorta-Bilajac, *Bioetika i novinarstvo*, *MediAnali*, 1 (2007.) 1, 179-194. Iva Sorta-Bilajac donosi brojne primjere američkih „bioetičkih skandala” koje su razotkrili novinari.

⁵⁵ ICEJ je pokrenuo satelitski kongres kako bi se raspravila bitna pitanja medija i bioetike (usp. Stjepan Malović, *Mediji i bioetika*, *MediAnali*, 2 (2008.) 4, 199).

⁵⁶ Ovom kongresu *bilo je više* pridruženih manifestacija u trajanju od jednog ili dva dana. Od dvodnevnih pridruženih kongresa bili su: *Mediji i bioetika*, *Feministički pristup bioetici 2008. (FAB): Glas, moć i odgovornost u zdravstvu*, te 4. *Bioetički forum za jugoistočnu Europu: Integrativna bioetika i pluriperspektivizam*. Jednodnevni pridruženi kongresi bili su: 5. *Simpozij međunarodnog udruženja za kliničku bioetiku*, *Klinička etika i donošenje odluka u pluralističkom svijetu* 4. *Međunarodna konferencija o kliničkoj etici i konzultaciji*, *Bioetika u sestrinskoj profesiji i Etika kliničkih ispitivanja i promocije lijekova* (usp. Ifigenija Račić – Blanka Jergović, *Medijska slika bioetike – 9. svjetski bioetički kongres u Rijeci*, *Jahr*, 3 (2012.) 6, 433- 459.)

⁵⁷ Prethodni skupovi održali su se u svjetskim (mega)metropolama: Amsterdamu (1992.), Buenos Airesu (1994.), San Franciscu (1996.), Tokiju (1998.), Londonu (2000.), Brazilju (2002.), Sydneyju (2004.) i Pekingju (2006.).

⁵⁸ O *Bioetičkim forumima* u Hrvatskoj i BiH vidi: Ana Jeličić, *Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj*. Doktorski rad, Filozofski fakultet, Zagreb, 2016. O izazovima globalne bioetike i biotehnologije vidi: Luka Tomašević, *Bioetički izazovi. Izazovi globalne bioetike i biotehnologije*, *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 2, 395-415. Novi *Direktorij za katehezu* progovara o aktualnim bioetičkim temama i biotehnologiji te o prilikama i opasnostima digitalne kulture. Pontifical council for promoting new evangelization, *Directory for Catechesis*, London, 2020., 211-215, 217-219.

ulaze u okvir bioetike.⁵⁹ Govori o nastanku „bioetičkog novinarstva” te ukazuje na činjenicu da je bioetici potrebno „kreativno novinarstvo koje će kvalificirano pisati o bioetičkim temama”.⁶⁰

Prema svim napisanim i prihvaćenim pravilima valjanog postupanja u novinarskoj struci, dvojbi nema: zna se što je dobro i etički prihvatljivo, a što se ne bi smjelo ni pod kakvim izgovorom objavljivati. Međutim, vrlo često smo svjedoci nedostatka izgrađenih novinarskih kriterija, medijske pismenosti, elementarne građanske pristojnosti, diskrecije i namjere biti etičan i odgovoran. „Danas nasrtljivi mediji žele i nastoje prodrijeti u sve zakutke čovjekovih tajna: sve objaviti, registrirati, fotografirati, iznijeti preko interneta na dohvat čitavu svijetu, omalovaživši gubitak sposobnosti, poštenja i časti, čak dosjetkama i karikaturama montiranjem preko videa, filma i TV-a.”⁶¹

U posljednje vrijeme, stoga, u svijetu medija i promjena koje se događaju u suvremenom novinarstvu, sve su češće i sve oštrije rasprave o etičnosti struke.⁶² Problem neetičnosti u obavljanju novinarskog posla nije samo *smrtni grijeh* tranzicijskih zemalja nego i mnogih zemalja razvijenije demokracije, koje imaju i ozbiljno novinarstvo, osim onog za široke slojeve građanstva – popularne, masovne tabloide. Medijski teoretičari upravo tih zemalja zalažu se za etiku pisane i izgovorene riječi u medijima. Oni različito definiraju temeljne pretpostavke koje bi novinari trebali imati na umu kad izvještavaju o delikatnim situacijama u kojima se neopravdano upada u privatnost.⁶³ Premda se složenica ili pojmovi o etičnosti u medijima razlikuju ovisno o medijskim teoretičarima, krajnji

---

⁵⁹ Iva Sorta-Bilajac, *Bioetika i novinarstvo*, 181-189.

⁶⁰ Isto, 184.

⁶¹ Ivan Fuček, *Istinoljubivost – Mediji*, 63. Već smo spomenuli kako je kršenje prava privatnosti ulaziti na tuđi posjed bez dopuštenja, a svježi primjer u hrvatskim medijima je upad novinarkе na posjed poznatog pjevača.

⁶² Usp. Jasna Burić, *Masovni mediji kao subjekti manipulacije. Etičke vrijednosti nasuprot „trendovskoj tržišnoj kulturi” manipuliranja nasiljem, nesrećama i zločinima*, *Obnovljeni život*, 64 (2009.) 4, 531-544.

⁶³ Philip Patterson i Lee Wilkins koriste se terminom „etička razboritost”. Američki medijski etičar John Merrill spominje „iskrenu namjeru novinara da bude etičan”, dok Rushworth M. Kidder upotrebljava sintagmu „etička spremnost” kao „kapacitet da prepoznamo prirodu moralnih izazova i odgovorimo dobro izoštrenoj savjesti, živoj percepciji razlike između ispravnog i pogrešnog i mogućnosti da izaberemo ono ispravno”. Tako skupina autora, Jay Black, Bob Steele i Ralph Barney spominje važnost „prepoznavanja etičke obveze za uravnoteženost” u istraživanju istine i za nužnu zaštitu privatnosti svakog pojedinca koji je dio događaja, odnosno teksta ili priče (usp. Gordana Vilović i Daria Krajina, *Privatnost, pravo pacijenta i mediji*, *MediAnali*, 2 (2008.) 4, 203).

bi rezultat trebao biti jednak – bolje i kvalitetnije novinarstvo, uz nepodijeljenu zaštitu privatnosti, na poseban način pacijenata. Spomenimo samo da o etici u medijima progovaraju i brojni crkveni dokumenti koji, također, naglašavaju temeljno etičko načelo: „Ljudska osoba i ljudska zajednica svrha su i mjerilo uporabe društvenih obavijesnih sredstava.”⁶⁴

Brojni su primjeri o neprihvatljivoj novinarskoj nemarnosti o pravu pacijenata u hrvatskim medijima. Ono što se prečesto potpuno pogrešno razumije kao opravdanje za objavljivanje tekstova u kojima se zanemaruje privatnost javnih osoba koje ne žele iznositi svoju intimu jest „javnost ima pravo znati” ili „ako ne objavimo mi, objavit će naša konkurencija”. Govoreći o pitanju prava privatnosti pacijenata i medija, izvrstan je primjer koje su u svom članku „Privatnost, pravo pacijenta i mediji” donijele Gordana Vilović i Daria Krajina.⁶⁵ Riječ je o slučaju neprimjerenog izvještavanja o smrti sveučilišnog nastavnika, koji je preminuo u svojem stanu od posljedica kronične bolesti, što je rezultiralo dehidracijom. Novinar koji je izvještavao o iznenadnoj smrti docenta, brojne je pretpostavke u nastavcima unosio u tekst, a pokojnikova obitelj bila je zgrožena upadom u privatnost i potpunim oduzimanjem ljudskog dostojanstva.⁶⁶ Da se, kojim slučajem, pričekalo s brzinskim istraži-

⁶⁴ Papinsko vijeće za sredstva društvenoga priopćivanja, *Etika u obavijesnim sredstvima*, Informativna katolička agencija – IKA, Zagreb, 2002., 21. Posljednje je desetljeće prošloga stoljeća obilježeno naglim razvojem i sve većom prisutnošću interneta, što je Crkvu potaknulo da se posebno pozabavi tim novim sredstvom. Tako su nastala dva dokumenta Papinskoga vijeća za sredstva društvenih komunikacija, oba objavljena 2002. To su: *Etika na internetu*, gdje se ističe važnost toga novog sredstva, vrednuju njegove prednosti i donose moralna načela, te *Crkva i internet* u kojemu se razmatraju nove mogućnosti i izazovi kao i načela ispravnoga korištenja interneta u crkvenom naviještanju i pastoralu. Uz ove možemo spomenuti još neke dokumente dostupne na hrvatskom jeziku: Drugi vatikanski koncil, Dekret *Inter mirifica*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.; Ivan Pavao II., Enciklika *Redemptoris missio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.; Ivan Pavao II., *Deset poruka za slavlje Svjetskog dana sredstava društvene komunikacije. U povodu 10. obljetnice IKA-e (1993.-2003.)*, IKA, Zagreb, 2003.; Papa Pavao VI., Apostolski nagovor *Evangelii nuntiandi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.; Papinsko vijeće za sredstva društvenoga priopćivanja, Pastoralni nuputak *Communio et progressio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1971.; Papinsko vijeće za sredstva društvenoga priopćivanja, Pastoralna uputa *Aetatis novae - Nadolaskom novoga doba*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.; Hrvatska biskupska konferencija, *Crkva i mediji. Pastoralne smjernice*, Glas Koncila, Zagreb, 2006.

⁶⁵ Vidi: Gordana Vilović i Daria Krajina, Privatnost, pravo pacijenta i mediji, 203-204.

⁶⁶ U novinama je objavljena i potpuna dijagnoza, što bi se iznimno moglo opravdati, jer su novinari nagađali o tome je li riječ o samoubojstvu ili čak ubojstvu. Izvjestitelji koji su došli do policijskih izvora podataka pri ulasku u stan sveučilišnog profesora, prenijeli su sve užasne slike koje su tamo zatečene: mrtvo

vanjem i da se nije preuranjeno zaključilo o uzrocima smrti, možda bi novinari poštedjeli obitelj niza neugodnosti kojima su tih dana bili izloženi. Ostaje pitanje može li se sudskim sporom nadoknaditi počinjena šteta samom objavom ispravka netočne informacije? Bilo da je objavljena u pisanom mediju ili pak na društvenim mrežama – ostaje evidentna činjenica da se radi o povredi osobe i osobnosti koja ostavlja trag dugoročno na mreži. GDPR omogućuje pravo na brisanje „netočnih“ osobnih podataka iz tražilica.⁶⁷ Ipak, i ako se sudski sporovi vezani uz objavu i ispravku informacije rješavaju po hitnom postupku, ostaje otvoren problem nadoknade i zaštite osobnih podataka i osobne informacijske sigurnosti s ciljem prevencije zadiranja u ove temelje ljudskih prava i dostojanstva.⁶⁸

Nadalje, sve češći primjeri iskorištavanja privatnih osoba, a bolesnih ljudi, u medijima gotovo da su postali patologija hrvatskog novinarstva. Javnost kao da je postala potpuno neosjetljiva i uglavnom sve medijske nepodopštine podnosi i tolerira do trenutka kad se to događa nekom drugom ili kad je riječ o osobi s kojom ne postoji nikakva bliska veza. Svaki novi neetičan slučaj pomiče granice građanske pristojnosti i izdržljivosti.⁶⁹ Ljudi s određenim intelektualnim teškoćama u Hrvatskoj bili su godinama glavni zabavljači u lokalnim televizijskim emisijama.⁷⁰ Bolesni i ljudi u stresu zbog obiteljskih tragedija, postali su pogodan „objekt” za potrebe eksklu-

---

tijelo, „neuredan stan”, „ostaci izmeta”, „neugodni mirisi”, „razbacane stolice i stol”. Ustanovilo se da je to bila agonija čovjeka koji je umirao, a nije stigao pozvati pomoć. Na neetično postupanje novinara koji su izvještavali o dijagnozi i smrti sveučilišnog nastavnika, upozorili su zgroženi studenti koji su ga poštovali i koji su se pitali zašto su mu novinari oduzeli dostojanstvo. „Osim suvišnih i nepotrebnih pojedinosti, ni u jednom od objavljenih tekstova nije bilo relevantnih činjenica koje bi upućivale na zaključak da je čovjek ubijen ili da se ubio. Međutim, kad se pretpostavka počela slagati na pretpostavku, a sve se začinilo riječima ‘navodno’, ‘doznajemo’ i ‘priča se – tekst je bio spreman za objavljivanje. Pacijent je umro.” Gordana Vilović i Daria Krajina, *Privatnost, pravo pacijenta i mediji*, 204.

⁶⁷ Usp. <https://gdprinformator.com/hr/vodic-kroz-gdpr> (pristupljeno: 22. listopada 2021.).

⁶⁸ Usp. Marija Boban, *Novi mediji, privatnost i moć društvenih mreža: tko je u „pravu”?*, u: <https://www.dalmacijadanas.hr/novi-mediji-privatnost-i-moc-drustvenih-mreza-tko-je-u-pravu> (pristupljeno: 21. listopada 2021.).

⁶⁹ Usp. Gordana Vilović i Daria Krajina, *Privatnost, pravo pacijenta i mediji*, 202.

⁷⁰ Sjetimo se „Noćne more” Željka Malnara koja se emitirala od 1992. do 2010. najprije na OTV-u, a potom na Z1 Televiziji. Toj emisiji bila bi dodijeljena plaketa grada Zagreba da Hrvatski helsinški odbor nije ocijenio to neprimjerenim jer se u njoj „beskompromisno koriste hendikepirane osobe”. Usp. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/hho-smatra-neprimjerenom-dodjelu-plakete-grada-zagreba-malnarovo-ocno-ocno-mori/201772.aspx> (pristupljeno: 1. listopada 2021.).

ziva informativnih emisija na nacionalnim komercijalnim televizijama, ali i brojnih portala. U novinama ili na internetskim portalima objavljuju se, nepromišljeno, naslovnice s citatima ili izjavama izrečenim u afektu ili u teškom psihičkom stanju. Poteškoće koje se sve više pojavljuju u medijima su ništavnost osobnih podataka i nepisano pravilo da se iskoristi sve što može pojačati naslov,⁷¹ naslovnicu, prodati primjerak više, ili zauzeti, primjerice, prvo mjesto u zvučnim najavama (*headlinesima*) glavne dnevne informativne emisije na nacionalnoj komercijalnoj televiziji.⁷² Pitamo se da li naslovi poput: „S djetetom u naručju muškarac s PTSP-om zaustavljao promet”⁷³ ili „Jurić pucao u nećake u stanju smanjene ubroživosti i boluje od PTSP-a”⁷⁴ izazivaju pitanja odakle informacija o zdravstvenom stanju određene osobe u trenutku dnevnog izvještavanja? I dok bi se veći dio čitatelja zgrozio na naslove koji bi primjerice glasili: „Muškarac s karcinomom prostate maltretirao susjedstvo” ili „Pobješnjela žena s tumorom debelog crijeva istukla blagajnicu u trgovini”, dotle su naslovi u kojima se spominje „PTSP” postali sasvim normalni i uobičajeni.⁷⁵

Medijski analitičari neprestano propituju načine valjane reakcije: ostaviti glupost i nelogičnost da zauvijek budu zapamćene ili se sudskim putem izboriti za pravo na istinu? Može li se, uopće, što poboljšati, neovisno o tomu je li riječ o javnim ili privatnim osobama? U bolesti bi to pravo trebalo biti zaštićeno do krajnjih granica, što posebno vrijedi za privatne osobe, makar se radilo i o najrjeđim bolestima ili nevjerojatnim dijagnozama.

Slučaj koji je prije nekoliko godina zaprepastio hrvatsku javnost bile su objavljene fotografije čovjeka koji je, prema pisanju tih novina, bio HIV pozitivan i namjerno širio bolest u jednom hrvatskom gradu. Svjedoci smo brojnim primjerima osoba koje su u medijima prokazane da šire bolest COVID 19,⁷⁶ potom javno prozi-

⁷¹ O pragmatičkoj i semantičkoj funkciji naslova u novinskim napisima vidi u: Ivan Ivas, Tropi u novinskim naslovima, *Medijska istraživanja*, 10 (2004.) 2, 9-34.

⁷² Usp. Gordana Vilović i Daria Krajina, Privatnost, pravo pacijenta i mediji, 202.

⁷³ *Vjesnik*, 9. prosinca 2002.

⁷⁴ *Vjesnik*, 23. rujna 2000.

⁷⁵ Usp. Ana Diklić, *Pridonose li mediji stigmatizaciji psihički oboljelih osoba?*, u: <https://hrcak.srce.hr/file/181434> (pristupljeno: 23. listopada 2021.).

⁷⁶ Hrvatsko liječničko društvo je na samom početku širenja pandemije u Hrvatskoj pozvalo medije, građane, javne institucije, državne dužnosnike i sve zdravstvene radnike na javnu komunikaciju koja ne ugrožava pravo pacijenata na privatnost. Upozorili su na čuvanje identiteta ozlijeđenih, zaraženih i oboljelih osoba u medijima i u objavama na društvenim mrežama, neslužbenim komunikacijskim mrežama i svim drugim oblicima komunikacije. „Identitet pojedinog pacijenta nisu

vanje onih osoba koje se nisu cijepile protiv virusa koji ju izaziva.⁷⁷ Označavanje i prokazivanje određene osobe da „namjerno širi zarazu” svakako nije prihvatljivo, osobito ako se u tekstu ne daju valjani dokazi da je doista tako kako se piše. S jedne strane, bolesniku koji se našao na naslovnici u takvom medijskom kontekstu život u gradu, okolini postaje pakao, a dodatan strah doživljavaju i svi koji su na bilo koji način s njime povezani. Ako se slažemo u ocjeni da mediji imaju obvezu upozoriti javnost na opasnost koja im eventualno prijete od zaraze ili čega drugog, svakako je primjerenije upozoriti zdravstvene i socijalne institucije u društvu zadužene za tu djelatnost neka rade svoj posao. No, očito vlada uvjerenje da ako se tako pristupi problemu, propada ekskluziva i nema udarne vijesti.⁷⁸

Pandemija koronavirusa je na javnu scenu izvukla mnoge pojedince koji su se, bilo da im je zaraza dijagnosticirana ili ne, mogli svesti pod definiciju pacijenta kakvu donosi ovdje citirani ZZPP.⁷⁹ Medijski prostor su preplavljivale vijesti i poruke vezane za ovu pandemiju te je zapravo medijsko izvješćivanje vezano uz strategiju borbe s koronavirusom usmjeravalo ponašanje građana koji u kritičnim situacijama zapravo i nisu bili u stanju razlučiti između potrebe zaštite privatnosti sugrađana i njezina legitimna kršenja zbog općega dobra, tj. sprječavanja zaraze.⁸⁰ Opravdano se, stoga, može postaviti pitanje o ugroženosti prava na privatnost kako fizičkih tako i pravnih osoba u slučajevima izvješćivanja o ustanovama i/ili pojedincima koji su se našli pogođeni zarazom.

---

samo ime i prezime već i drugi podaci, poput adrese, zanimanja, mjesta rada i sl., a na temelju kojih je lako jednoznačno zaključiti o kojoj osobi je riječ. Posebno pozivamo sve navedene da se suzdrže od iznošenja bilo kakvih dijagnoza pacijenata. I u ovim teškim trenucima razina etičnosti ne smije biti ugrožena. Iako smo svi izloženi nepredvidivim i razornim neprijateljima, biološkim i elementarnim nepogodama, zajedništvo ne znači gubitak prava na privatnost pojedinca. Posebno molimo sve, štitite prava djece, starijih osoba, osoba s invaliditetom i drugih ranjivih skupina!”, <https://www.hlk.hr/hlk-postujte-pravo-pacijenta-na-privatnost.aspx> (pristupljeno: 18. rujna 2021.).

⁷⁷ Neki su svjetovni mediji u RH prozivali pojedince koji su iskazali svoje negodovanje prema nametanju cijepjenja i nazvali ih „podivljali katolički fanatici” koji vjeruju u „redikulozne teorije zavjere”. Usp. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/papa-franjo-se-cjepio-hrvatski-katolicki-fanatici-podivljali-sotone-sinovi-zla/2246850.aspx> (pristupljeno: 13. listopada 2021.). Katolički mediji u globalu nisu prozivali, već su pozivali na brigu za druge. Tu je temu potrebno istražiti i napraviti detaljnu analizu.

⁷⁸ Usp. Gordana Vilović i Daria Krajina, *Privatnost, pravo pacijenta i mediji*, 205.

⁷⁹ Usp. ZZPP, čl. 1.

⁸⁰ Brojni su primjeri medijskih informacija posebno o ustanovama u kojima se pojavila zaraza iz kojih nije bilo teško identificirati, a time i javnom pritisku izložiti fizičke i pravne osobe.

O poticanju prava na privatnost pacijenata govori se u sklopu humanitarnih akcija putem medija kada se o liječničkim dijagnozama piše otvoreno uz znanje i potvrdu oboljelih. Primjerice, pri skupljanju sredstava za nabavu umjetne pužnice, umjetnoga srca, presađivanja organa, nabave skupih lijekova i sl. I tada novinari trebaju profesionalno i odgovorno postupati da ne bi ugrozili pacijente, izazvali samilost ili pak da ne otkriju ono što nije nužno za slučaj o kojem pišu. „Pošten pristup u svakom novinarskom retku pacijentima, koji ovise o ishodu medijske akcije, gotovo da je jednako važan kao i lijek koji treba nabaviti.”⁸¹ Smatramo da je osim pitanja „nepopravljive” štete kojom je povrijeđeno pravo osobnosti, njena čast, ugled, dostojanstvo, nečija privatna i intimna sfera, ime, lik ili pak djelo ključno pitanje „medijske pismenosti”⁸² i edukacije o zaštiti prava zaštite osobnih podataka samih građana.

ZAKLJUČAK

Ljudska prava i čovjekovo dostojanstvo bili su i ostaju središnje pitanje života, rada te osobnoga i zajedničkog napretka. Pacijenti su ranjiva skupina u društvu. Neki od njih ne žele govoriti o svojim bolestima i poteškoćama koje su posljedica bolesti. Drugi su sretni i olakšavaju si život detaljno razgovarajući o bolesti. Ne čudi, stoga, da dio javnih osoba, premda ne trebaju, objavljuju svoje dijagnoze, jer smatraju poštenim obavijestiti javnost da su izvan javnog života zbog bolesti. Privatne osobe, međutim, nisu dužne otvarati svoje liječničke kartone. Privatnost i njezina zaštita zajamčeni su univerzalnim dokumentima UN-a i EU-a, ali svaki kodeks

⁸¹ Isto, 206.

⁸² Kako bismo što bolje razumjeli načine na koje funkcioniraju mediji i kako poruke koje prenose utječu na nas, potrebna nam je „medijska pismenost”. Ona nas osposobljava za razumijevanje, analiziranje i kritičko razmišljanje o medijima i medijskim sadržajima koji dolaze do nas, a na kraju nam pruža i znanja o tome kako i sami možemo stvarati medijske sadržaje. Medijskom pismenošću stječemo vještine pomoću kojih na kvalitetan način uspijevamo razumjeti medije i sprječavamo da određeni medijski sadržaji loše utječu na nas. U Hrvatskoj djeca o medijima uče u osnovnoj školi u sklopu medijske kulture koja je dio nastave hrvatskoga jezika. Pritom je naglasak na filmu i filmskoj umjetnosti, što najbolje pokazuju sadržaji medijske kulture koji su predviđeni *Nastavnim planom i programom hrvatskoga jezika*. Usp. Obitelj i izazovi novih medija, Priručnik s radnim listićima za roditelje, nastavnike i stručne suradnike. Treće dopunjeno izdanje, prir: Lana Ciboci, Igor Kanižaj, Danijel Labaš, Leali Osmančević, Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu, Zagreb, 2018., 54-57. Sustavnom edukacijom o medijima pridonosi se razvoju medijske pismenosti i komunikacijske kulture građana RH. U tom vidu preporučamo projekt „Djeca medija”, vidi: <https://djecamedija.org/> (pristupljeno: 21. listopada 2021.)

ili pravilnik o valjanom postupanju u novinarstvu sadržava barem jedan članak kojim se jamči pravo na privatnost. Otuda i pravo da je svaki čovjek zaštićen od neopravdanoga medijskog eksploatairanja u bolesti tijekom života, ali i u slučajevima smrti. Važan napredak na polju prepoznavanja i zaštite prava pacijenata učinjen je tijekom posljednjih petnaestak godina u Hrvatskoj. Tome svakako doprinose i građanske inicijative kao što je i ona na temelju koje je u prosincu 2004. donesen prvi zasebni pravni akt koji regulira prava pacijenata u Hrvatskoj. Unatoč nekim njegovim manjkavostima koje pobuđuju svojevrzne dvojbe, on nezaustavljivo vodi k daljnjem boljem prepoznavanju kršenja ljudskih prava prilikom korištenja zdravstvene zaštite. To svakako predstavlja jedan od bitnih preduvjeta za ostvarenje učinkovite zaštite kao i prevencije kršenja ljudskih prava. Zaštita osobnih podataka regulirana je GDPR-om i Zakonom o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka čime je stavljen izvan snage dotadašnji Zakon o zaštiti osobnih podataka. GDPR na osobit način štiti pravo građana na zaštitu osobnih podataka, te nalaže državama članicama implementaciju svojih odredbi na različitim područjima. S obzirom na medijsko izvješćivanje GDPR nalaže usklađivanje pravila koja se odnose na slobodu medijskog izvješćivanja s pravom na zaštitu osobnih podataka. U Hrvatskoj pravna regulativa slična onoj Talijanske biskupske konferencije još uvijek ne postoji. Pošavši od postavke ovoga rada, da se naime pravo na zaštitu privatnosti konkretno ostvaruje u području zaštite osobnih podataka, ostaje otvoreno pitanje učinkovitosti zaštite osobnih podataka i osobne informacijske sigurnosti kad su u pitanju pacijenti pred medijskom izloženošću u situacijama opće ugroženosti javnoga zdravlja. Smatramo da je osim pitanja „nepopravljive” štete kojom može biti pogođeno pravo osobnosti, čast, ugled i dostojanstvo osobe, nečija privatna i intimna sfera, ime, lik ili pak djelo ključno i pitanje „medijske etičnosti” i edukacije o zaštiti prava zaštite osobnih podataka samih građana.

Pandemija koronavirusa je na javnu scenu izvukla brojne pojedince koji su se, bilo da im je zaraza dijagnosticirana ili ne, mogli svesti pod definiciju pacijenta kakvu donosi ZZPP. Medijski prostor su preplavljivale vijesti i poruke vezane za ovu pandemiju te je zapravo medijsko izvješćivanje vezano uz strategiju borbe s bolešću COVID 19 usmjeravalo ponašanje građana koji u kritičnim situacijama zapravo i nisu bili u stanju razlučiti između potrebe zaštite privatnosti sugrađana i njezina legitimna kršenja zbog općega dobra, tj. sprječavanja zaraze. Stoga se opravdano postavlja pitanje o ugroženosti prava na privatnost kako fizičkih tako i pravnih oso-

ba u slučajevima izvješćivanja o ustanovama i/ili pojedincima koji su se našli pogođeni zarazom. Nadamo se da će u buduće medijski djelatnici u izvješćivanju više poštivati savjest svakoga i pomoći ljudima oko točnog informiranja vezano uz virus i cjepiva i njihove učinke.

THE RIGHT OF THE PATIENTS TO THEIR PRIVACY IN
THE MEDIA SPACE IN THE LIGHT OF CHURCH DOCTRINE
AND POSITIVE LAWS OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Summary

The speech about examples of violation in the context of discussion of the right to privacy is especially relevant in the modern, digital age. Although it directly concerns the protection of the inner area of the human person, his conscience, private and family life, it actually affects many areas of society. In the context of talking about the right to privacy, the role of the media is very important. The activities of the media are focused on the public sphere, they concern the right to information, and the right to privacy to the personal. Therefore, the legal regulations of both goods are often in conflict. When subjects are entitled to patients' privacy, the problem is further complicated by the fact that in some cases health care takes on the character of an issue of general interest. This was especially evident in the media coverage of the COVID 19 pandemic. Does it aim to provide some answers to questions such as: Is it in the public interest to know above the dignity of patients? When and why is it important not to diagnose patients? Who benefits from unethical and bioethical careless reporting? The ultimate purpose of the paper is to sensitize the media when it comes to presenting facts about a person's health condition, guided by positive civil laws, principles of church doctrine and provisions in the canon law area. The intention of the paper is not to properly assess individual cases, but to open questions with a general overview and prevent the negative consequences of the wrong approach and insensitivity to the issues that are the subject of this paper.

Keywords: right to privacy, patient, media, Church, GDPR, positive laws of the Republic of Croatia